

ΕΧΕΙ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ;

Του Ανδρέα Ανδριανόπουλου

Η Κληρονομιά του Κρατισμού

- Πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Βρετανία ξόδευε καθημερινά για τις ανάγκες του κράτους περί τις πεντακόσιες χιλιάδες λίρες. Λίγο μετά την είσοδό της στον πόλεμο ο λογαριασμός ανέβηκε στα πέντε εκατομμύρια την ημέρα. Τα οποία δεν είχε και αναγκαστικά τα δανειζόταν. Σύντομα το χρέος έγινε τόσο μεγάλο ώστε ήταν αδύνατο να πληρωθεί από το βρετανικό θησαυροφυλάκιο.
- Αν έχαναν οι σύμμαχοι τον πόλεμο μαζί με την Βρετανία θα χρεοκοπούσαν οι αμερικανικές Τράπεζες που την είχαν δανείσει. Αν, αντίθετα, έχανε η Γερμανία θα ήταν εκείνη που θα ήταν υποχρεωμένη να καλύψει τον σχετικό λογαριασμό. Ήταν λοιπόν αδύνατον να λήξει ο πόλεμος δίχως νικητή.
- Έτσι οι μάχες χαρακωμάτων δεν σταματούσαν. Δίχως νικητή και με εκατομμύρια θύματα.

- Η λύση τελικά δόθηκε με την είσοδο της Αμερικής στην σύρραξη. Που οδήγησε την Γερμανία στην συνθηκολόγηση. Και σε μια ατιμωτική για την Αυστρία και την Γερμανία ειρήνη που αρκετά περίεργα, αλλά όχι δυσεξήγητα, ανέχθηκε ο ανθρωπιστής Αμερικανός Πρόεδρος Γούντροου Ουίλσον.
- Το χρέος λοιπόν και τότε είχε δημιουργηθεί από τις ανάγκες του κράτους. Κι' αντιμετωπίστηκε μέσω της οικονομικής καταστροφής μιας ολόκληρης κοινωνίας. Της Γερμανικής. Που σταδιακά οδήγησε στην άνοδο του Ναζισμού και στην έκρηξη ενός καινούργιου Ευρωπαϊκού ολοκαυτώματος.
- Ο δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος συνέτεινε στην κορύφωση της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία. Οι οικονομίες παραδόθηκαν στο κράτος που ανέλαβε την οργάνωση της πολεμικής προσπάθειας. Με το ανάλογο κόστος βέβαια. Μετά τον πόλεμο η φυσική αντίδραση ήταν, «γιατί και στην ειρήνη να μην οργανώσει καλύτερα από τους ιδιώτες την οικονομία;» Μέντορας της παρεμβατικής αυτής πολιτικής ο Τζων Μάυναρτντ Κέυνς. Που οικοδομήθηκε βέβαια με πόρους της αμερικανικής βοήθειας, που στηριζόταν όμως στην ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα.

Το Ευρωπαϊκό «θαύμα»

- Τα ευρωπαϊκά κράτη όμως ούτε και τότε δεν έβαλαν μυαλό. Ο δημόσιος τομέας συνέχισε να διογκώνεται. Και οι ποταμοί των παροχών που διοχετεύονταν στις κοινωνίες να αυξάνουν. Από πολλούς μάλιστα αυτό αποτελούσε το σήμα κατατεθέν μιας πετυχημένης συνταγής – του περίφημου ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους. Πακτωλοί χρημάτων έκαναν τα τσέπες των Ευρωπαίων εργαζομένων υγιέστερες και την ζωή τους ανετότερη. Χρήματα όμως κατά βάση δανεικά – που τα περισσότερα δεν είχαν κερδηθεί από τις οικονομίες στις οποίες κατέληγαν.
- Τα αποτελέσματα τα βλέπουμε σήμερα γύρω μας. Τεράστια, απαιτητά πλέον, χρέη, άγριες περικοπές κοινωνικών ωφελημάτων, μείωση μισθών και επικίνδυνες πλέον κοινωνικές αναταράξεις. Δεν συμβαίνουν βέβαια παντού τα ίδια. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες κλονίζονται από Τραπεζικά συστήματα αδιέξοδα, αφελή η άθλια διαχειριζόμενα. Και πολλά κράτη αναγκάζονται να παρέμβουν για να καλύψουν τα απίστευτα χρέη τους. Έτσι έγινε στην Βρετανία, την Ιρλανδία, την Ισλανδία και σε κάποιο βαθμό στην Ισπανία και την Πορτογαλία. Παρόμοια αδιέξοδα έχουν ακουμπήσει και την Γερμανία με τις υπερχρεωμένες περιφερειακές της Τράπεζες που όμως για την ώρα καλύπτονται από ένα αρκετά αποτελεσματικό ομοσπονδιακό σύστημα.

- Στην Ελλάδα όμως, όπως και στην Ιταλία και την Γαλλία, το πρόβλημα είναι διαφορετικό. Η χρεοκοπία εδώ προέρχεται από το κράτος. Δεν προκλήθηκε από τις Τράπεζες. Με την ελαφριά εξαίρεση της Γαλλίας, όπου τα αίτια είναι μικτά, η κατάρρευση δεν υπήρξε αποτέλεσμα άστοχων τραπεζικών χειρισμών. Προήλθε κυρίως από μία απλοχεριά παροχών και διοχέτευσης χρήματος στην αγορά που όμως ουδέποτε είχαν παραχθεί από την δράση της οικονομίας. Ήσαν όλα δανεικά.
- Το κράτος μεγάλωνε κι' έπαιζε τον ρόλο σπλαχνικής γκουβερνάντας με χρήματα που δεν ήσαν δικά του. Έγινε κόσμος πλούσιος, ζώντας σε ένα κλίμα απίστευτης ευημερίας, δίχως ποτέ η οικονομία να έχει βγει έξω και πάνω από τα όρια μίας μέτριας η ακόμη και ελαττωματικής απόδοσης. Η κρίση ήταν αναπόφευκτο πως κάποια στιγμή θα μας χτυπούσε την πόρτα.
- Τι μπορεί να γίνει τώρα; Η καταιγίδα μίας διακυβέρνησης με σοσιαλ-κρατικίστικους προσανατολισμούς φαίνεται να έχει περάσει. Το αύριο όμως είναι ακόμη σκοτεινό και αβέβαιο. Τα κόμματα της μέχρι τώρα αντιπολίτευσης δεν έχουν ξεκάθαρα αποκοπεί από το συλλογικό κρατικίστικό τους παρελθόν. Προτείνουν μειώσεις φορολογικών συντελεστών αλλά αποφεύγουν να μιλήσουν για δραματικές περικοπές στον δημόσιο τομέα. **Είναι ανάγκη όλοι να καταλάβουν πως το κράτος δεν είναι μηχανισμός προώθησης προσωπικών εξυπηρετήσεων των πολιτικών αλλά μέσο διευκόλυνσης της καθημερινότητας όλων μας.** Ρόλος του δεν είναι να μεσολαβεί ώστε κάποιοι από εμάς να γίνουμε πλουσιότεροι η να βρεθούμε σε καλύτερες θέσεις. Αποστολή του είναι να φροντίζει τις κοινωνικο-οικονομικές υποδομές ώστε να μπορούμε να δημιουργήσουμε ανεμπόδιστα και να φθάσουμε με τις δικές μας δυνάμεις κοντά στην επιτυχία.
- Κι αυτά δεν μπορούν να γίνουν, αν παραμείνουμε δεμένοι πάνω στο ληθαργικό άρμα του κρατισμού...

Η Ασθένεια της Παροχολαγνείας

- Οι οικονομικές δυσκολίες που κατά καιρούς κατακλύζουν κράτη και κοινωνίες σπάνια προέρχονται από απροσδόκητα γεγονότα ή εξωγενείς παράγοντες. Είναι συνήθως φυσικά επακόλουθα δημοσιονομικής ανεύθυνης κακοδιαχείρισης και επέκτασης μιας παράδοξης λογικής προσοδοθηρίας. Το σύστημα συνήθως καταρρέει κάτω από το βάρος ενός ακραίου λαϊκισμού που πείθει τον κόσμο πως η ευημερία και η όποια μεγαλοσύνη θα προέλθουν από την επέκταση του δημόσιου τομέα και από μια τακτική αλόγιστων παροχών.
- Η νοοτροπία αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα των κοινωνιών της Λατινικής Αμερικής. Δεκαετίες λαϊκισμού έχουν ενσταλάξει στις χώρες αυτές την αντίληψη πως το κράτος παρά τις συνεχείς αποτυχίες και τα προβλήματα, αποτελεί τον μοχλό για την αντιμετώπιση της κοινωνικής καχεξίας και των όποιων συνακόλουθων αδιεξόδων. Στην Αργεντινή ιδιαίτερα, με την πολιτική κληρονομιά των Χουάν και Εβίτας Περόν, το φαινόμενο είναι εντυπωσιακό. Στο βαθμό μάλιστα που και η σημερινή κυβέρνηση της Κριστίνα Φερνάντεζ Κίρτσνερ καταφεύγει σε κινήσεις που θυμίζουν τις εποχές εκείνες για να εκτονώσει την οργή και το πάθος του κόσμου.

Πριν λίγα χρόνια είχε κρατικοποιήσει ξανά ορισμένες μεγάλες εταιρίες της χώρας. Τον «εθνικό αερομεταφορέα», την Aerolineas Argentinas, μια σειρά από σημαντικές επιχειρήσεις ηλεκτρισμού καθώς και την εταιρία ύδρευσης του Μπουένος Αιρες. Σαν αιτιολογία για τις κινήσεις αυτές είχαν προβληθεί επιχειρήματα καθαρά πολιτικά, του είδους της «εκμετάλλευσης εθνικού πλούτου από τους καρχαρίες των αγορών» και τα τοιαύτα. Παρόμοιες δηλαδή αιτιάσεις με αυτές που προβάλλονται τώρα για την εθνικοποίηση της εταιρίας πετρελαίου, της YPF.

Τα αποτελέσματα όλων αυτών των κρατικοποιήσεων δυστυχώς υπήρξαν για μια ακόμη φορά τραγικά. Οι κρατικές πλέον τώρα αυτές εταιρίες μάζεψαν σε λίγα μόλις χρόνια δυσθεώρητα χρέη. Σύμφωνα με εκτίμηση του Ινστιτούτου Κοινωνικής Ανάπτυξης της Αργεντινής, οι κρατικές ενισχύσεις προς τις επιχειρήσεις αυτές, μόνο πέρυσι, υπήρξαν κατά 80% μεγαλύτερες από τις δαπάνες του προγράμματος Παιδικής προστασίας της χώρας!! Ο καθένας καταλαβαίνει την τύχη που το μέλλον επιφυλάσσει και για την YPF.

Συστήματα Που Δεν Μαθαίνουν

- Αυτός που σκέφτεται λογικά βέβαια και συγκρίνει κόστος με αποτελέσματα. Διότι στην Ευρώπη, και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, που σταδιακά και περισσότερο υιοθετεί λατινοαμερικάνικες συμπεριφορές, πολλοί πανηγύρισαν την πρωτοβουλία της Προέδρου Κριστίνα Φερνάντεζ. Δυστυχώς, **για πάρα πολλούς, τα παθήματα δεν γίνονται μαθήματα**. Η υπερχρέωση, τα οικονομικά αδιέξοδα και οι κοινωνικοί κλυδωνισμοί όχι μόνο δεν ανοίγουν μάτια και δεν οδηγούν σε εγκατάλειψη παλιών, δοκιμασμένων και καταστρεπτικών πρακτικών αλλά αντίθετα αυτές συνεχίζουν να προκαλούν σε πολλούς ενθουσιασμό και πίστη για πορεία σωτηρίας. Ορισμένα μάλιστα κόμματα και παρατάξεις, κυρίως της Αριστεράς, αναζητούν τα αίτια των κρίσεων σε πολιτικές που δεν έχουν ποτέ εφαρμοσθεί. Όπως λ.χ. η μόνιμη επωδός πως υπεύθυνος για όλα δεν είναι ο κρατισμός, που προφανέστατα προκάλεσε την οικονομική κατάρρευση του δημόσιου τομέα, αλλά το φάντασμα ενός ...νεοφιλελευθερισμού. Που όμως υπήρξε, από κάθε πρακτική πλευρά, άφαντος.
- Ακόμα και στις σημερινές τραγικές, μετά το ξέσπασμα της κρίσης, συγκυρίες συνηθίζουν πολλοί να καταγγέλλουν τις πολιτικές που εφαρμόζονται σαν νεοφιλελεύθερες, όταν οι δικές τους θέσεις οδηγούν στα ίδια η και σε χειρότερα ακόμη αποτελέσματα. Από τότε οι φορολογικές επιδρομές αποτελούν εκφράσεις νεοφιλελεύθερων επιλογών, όταν είναι γνωστό πως η κεντρική φιλοσοφία μίας τέτοιας πολιτικής κατεύθυνσης στηρίζεται στην αρχή πως η δίχως αντίκρισμα φορολογία είναι ένα είδος κλοπής. Κι' έχουμε το τραγελαφικό φαινόμενο η Αριστερά να είναι εναντίον των φόρων (!) ενώ ο φιλελεύθερος χώρος πολιτικά να τους χρεώνεται. Μα μπορεί ποτέ να υπάρξει αριστερή πολιτική δίχως βαριά φορολογία; Τα αδιόρθωτα συστήματα ενός καταπιεστικού κρατισμού έχουν οδηγήσει στο εξωφρενικό φαινόμενο η Αριστερά να γίνεται Δεξιά και η Δεξιά να φαίνεται σαν Αριστερά!!

- Όπως οι υγιείς πολιτικές δυνάμεις της Αργεντινής, που είχαν υποστηρίξει την κα Φερνάντεζ στην ηράκλειά προσπάθειά της να οδηγήσει την χώρα μακριά από τον ανεμοστρόβιλο της κρίσης, τώρα που επέστρεψε στον λαϊκισμό την εγκαταλείπουν, έτσι και η εργατική τάξη της χώρας ξεσηκώνεται. Γίνεται φανερό έτσι πως ο λαϊκισμός, μαζί με τον αναπόφευκτο κρατισμό, που στην αρχή ξεγελούν τον κόσμο με οράματα και φαντασιώσεις, στο τέλος οδηγούν στην αποτυχία και την απογοήτευση. Που συνοδεύεται σχεδόν πάντα από αγανάκτηση και ξεσηκωμούς.
- Δυστυχώς όμως τα συστήματα αυτά δεν μαθαίνουν από τις αρνητικές τους εμπειρίες. Το ίδιο παρατηρούμε και στην Ελλάδα. Που μπροστά σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη εκλογική αναμέτρηση ο κόσμος παρασύρεται από συνθήματα και εξωπραγματικές υποσχέσεις κι' ετοιμάζεται να ενισχύσει παρατάξεις που υπόσχονται επιστροφή στο παρελθόν και, ουσιαστικά, βάθεμα των αδιεξόδων.
- Αν όμως δεν μαθαίνεις από τα λάθη σου, τότε μοναχά η σκοτεινιά μπορεί να σε περιμένει.
- Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο στηρίχθηκε σε δεδομένα ιδιαίτερα (αποικιοκρατία, παγκόσμια οικονομική κυριαρχία, έγκαιρη οργάνωση και ανώτερη παιδεία - και σε ένα αμυντικό σύστημα που στηριζόταν στην αμερικανική πολεμική μηχανή). Μετά μάλιστα το ευρώ, και στον τρελό δανεισμό. Αυτά όλα αρχίζουν να ξεθωριάζουν, και σε πολλές περιπτώσεις δεν ισχύουν πλέον. Παρά τον πόλεμο οπισθοφυλακών πολλών ευρωπαϊκών κομμάτων, το παρελθόν δεν γυρίζει πίσω. Και το μέλλον απαιτεί άλλη νοοτροπία και διαφορετικές πολιτικές.